

Veiledning til stykke nr. 2:

«Bjørnevals»

Kortfattet veiledning:

1. I tilfelle det ikke står en skjerm i minst A4 størrelse til rådighet, burde elevstemmen skrives ut via AirPrint på et A4 ark ved å trykke på -knappen (begrunnelse se nedenfor). Dette tekstvinduet må lukkes før elevstemmen kan skrives ut. Det kan kun skrives ut innholdet som vises på fremste nivå av skjermen.
2. For å bli kjent med funksjonene i appen anbefales det å se app-guide videoen som kan avspilles ved å trykke på den tilsvarende knappen i appens oppstartsvindu.
3. Det anbefales å se først på demovideoen til stykket. Den kan avspilles med -knappen. På iPhone vises denne knappen først etter dette tekstvinduet lukkes.
4. Demovideoen viser følgende:
 - Notearket skal settes opp på langsiden slik at det illustrerte klaviaturet vises øverst på arket.
 - Det leses ovenfra og ned (se i demovideo nr. 2 den animerte grønne linjen).
 - Hvert tonesymbol er plassert nøyaktig **nedenfor** den tilsvarende svarte tangenten øverst på notearket, som skal spilles på pianoet.
 - Tonesymboler som står på samme rad spilles samtidig.
 - Firkantede tonesymboler står utelukkende for svarte tangenter. Svarte firkanter representerer fjerdedelsnoter på svarte tangenter og hvite rektangler kan, avhengig av sidelengden, stå for halve-, punktert halve- eller hele noter. I dette stykket står de kun for halvnoter.
 - Den første delen av stykket spilles tre ganger.
5. Fra nå av kalles venstrehånden for «bjørnehånd» og høyrehånden for «musehånd» (begrunnelse nedenfor).
6. Lærer- og elevstemmen (ordinære noter) kan vises ved å trykke på -knappen (piano 2).

Detaljert veiledning:

(Med forklaringer, undervisningsidéer og bakgrunnsinformasjon)

Funksjoner

- Denne veiledningen kan åpnes og lukkes med «?»-knappen oppe i menyen på høyre side. I tillegg kan veiledningen lukkes ved å trykke på «X»-en.
- For å bli kjent med funksjonene i appen anbefales det å se app-guide videoen som kan avspilles ved å trykke på den tilsvarende knappen i appens oppstartsvindu.
- Demovideoen til stykket kan vises ved å trykke på -knappen. På iPhone vises denne knappen først etter dette tekstvinduet lukkes.
- Mp3-filen til stykket (med lærer- og elevstemmen) kan avspilles ved å trykke på -knappen (play).

- Hele partituret med ordinære noter (elev- og lærerstemme) kan vises ved å trykke på -knappen (piano 2).
- Arket som vises på fremste nivå av skjermen (veiledning, elevstemme eller partitur) kan skrives ut ved å trykke på -knappen. Skal det skrives ut elev-stemme så må tekstvinduet lukkes slik at elevstemmen vises på skjermen. Skal det derimot skrives ut partitur som inneholder elev- og lærerstemmen med ordinære noter, så må tekstvinduet lukkes først og partiturvissing åpnes ved å trykke på -knappen.

Praktisk informasjon

!!! I tilfelle det ikke står en skjerm i minst A4 størrelse til rådighet, anbefales det på det sterkeste å skrive ut elevnotene på et A4 ark !!! 6-10 åringer har behov for minst denne størrelsen for å kunne lese notesymbolene på en selektiv måte. Dette gjelder særlig i videre forløp da grafikken til stykkene blir forminsket for å få plass til flere notesymboler per ark.

- Notearket skal settes på notestativet **med langsiden ned** slik at det illustrerte klaviaturet vises øverst på arket.
- **Leseretningen er ovenfra og ned.**
- Den første delen før dobbeltstreken spilles 3 ganger.
- Eleven spiller en vals-figur, mens læreren spiller en melodistemme i bassen.
- Stykket heter "Bjørnevals" fordi melodien ligger i "bjørneregisteret" (mørke toner).
- Bjørnevalsen egner seg godt til å innføre metronombruk.

Didaktisk informasjon

PianoSeesaws tonesymboler deles inn i konkrete toner.

Det anbefales å se først på demovideo nr. 2 (avspilles med -knappen). Videoen forklarer hvordan notasjonen iverksettes på instrumentet.

- PianoSeesaws tonesymboler settes nå i en kontekst med et illustrert klaviatur.
- Hvert tonesymbol er nå plassert nøyaktig nedenfor den tilsvarende svarte tangenten øverst på notearket, som skal spilles på pianoet (Notearket må settes opp med langsiden ned).
- Tonesymboler som står på rad ved siden av hverandre spilles samtidig.
- Tonesymbolene får tilordnet en entydig tonehøyde, likens som notene i et vanlig notesystem. I motsetning til ordinære noter er PianoSeesaws tonesymboler såpass forenklet at notasjonsprinsippet blir umiddelbart forståelig og dermed spillbart for eleven.
- Rytmenotasjonen følger samme prinsipp som i det foregående stykket.
- Hvis notearket snus 90 grader til venstre (slik at kortsiden er nederst) så kan man allerede se at de fire notelinjene og den stiplede linjen på arket tilsvarer de fire nederste notelinjene til G-nøkkelen (E, G, H og D) og antydningen av C-hjelpelinjen. Men dette er ikke nødvendig å forklare dette til eleven. Linjene skal kun hjelpe med orienteringen.

Innføring av begrepene "Bjørnehånd" og "Musehånd".

Stort sett alle barn under 10 år tar svært ofte feil av begrepene høyre og venstre. På pianoundervisningen er man ofte nødt til å snakke om "høyre hånd" og "venstre hånd". Hvis eleven velger feil hånd oppleves det alltid som en liten skuffelse, og eleven føler seg fort mindre sikker i undervisningssituasjonen. Disse skuffelsene kan man enkelt unngå hvis eleven bl. a. har lært begrepene "bjørnetangenter" og "musetangenter", som foreslått i det foregående stykket. (Se veiledningen til stykket "Heia!"). Da er det mulig å kalle venstre hånden for "bjørnehånden" siden den er nærmest bjørnetangentene når man sitter ved pianoet, og høyre hånden for

"musehånden" siden den er nærmest musetangentene. Erfaringen viser at ved bruk av disse begrepene reduseres feilmarginen betraktelig.

Generelle tips

- Det er ofte nødvendig at læreren peker på eleven sine noter med en blyant mens de spiller sammen (hver sin stemme). Det er vanskelig å spille og peke samtidig, så læreren bør øve det for seg selv før han prøver med en elev.
- Det anbefales at læreren kan spille sin stemme utenat.

Hørelære

Det er viktig at læreren gjør gehørøvelser med eleven. Å presentere et fullstendig hørelærekonsept ville sprengte rammen til denne veiledningen. Her skal det bare eksempelvis nevnes noen grunnleggende gehørøvelser for å inspirere ferske lærere:

1. I prinsippet er det å spille en melodi eller et stykke uten noter allerede en gehørøvelse, hvis man ikke gjør det ved å spille en rekke utenat lærte notenavn, men ved å spille etter gehør.
2. Å spille en melodi på piano og samtidig synge den er også en viktig gehørøvelse.
3. Å synge har generell høy betydning for utviklingen av gehøret. I en til en undervisningen er det ofte litt vanskelig å motivere eleven til å synge. Det anbefales derfor å samle noen elever i en gruppe for å oppdage den felles gleden i å synge.
4. **Tonkjedeøvelsen:** Læreren spiller 2 toner etter hverandre. Eleven lytter og får til å begynne med også se på. Så skal eleven gjenta de to tonene som læreren nettopp har spilt. Deretter spiller læreren de to tonene på nytt og tilføyer en til. Eleven gjentar tonene. Så spiller læreren en gang til alle toner som var med hittil og tilføyer igjen en til tone osv. Mange elever klarer åtte eller flere toner. Da må læreren allerede begynne å passe på litt for å ikke miste tråden. Toneomfanget for øvelsen skal i begynnelsen være forholdsmessig liten, f. eks innen en kvart og utvides så til desim- eller duodesim. Føler eleven seg trygg innenfor ett visst toneutvalg så kan læreren spille tonene uten at eleven ser på.
5. **Finn tonen:** Læreren spiller tre tangenter mens eleven hører OG ser på. Så spiller læreren EN av disse tangentene på nytt UTEN at eleven ser. Når læreren hatt tatt vekk hånden sin fra klaviaturet, så får eleven prøve å gjenta akkurat den tonen som læreren har spilt. Velger han ikke den rette tangenten, så spiller læreren tangenten på nytt UTEN at eleven ser. Finner eleven nå igjen ikke den rette tangenten så er det nå kun en mulig tangent igjen. Runden er dermed ferdig og en kan fortsette med et nytt toneutvalg. Innledningsvis kan de tre tonene gjerne ligge langt fra hverandre. Da er det enklere å skille mellom tonene, enn hvis det hadde vært nabotoner. Når eleven har kommet så langt at han treffer sikkert på et utvalg av tre nabotangenter, så kan antall tangenter tonen velges fra, økes trinnvis: først opp til fem hvite nabotangenter og videre inntil alle de hvite tangentene i en oktav blir inkludert og til slutt også de svarte tangentene. Som oftest må hele toneutvalget spilles gang på gang for eleven før læreren velger ut en ny tangent som eleven skal finne.
6. **Skille mellom sekunder og terser:** For barn er det relativt enkelt å høre forskjellen mellom sekunder og terser. Det er alltid spennende å spørre om hvilke attributt eleven ville tilskrive klangen av intervallene.

For å understreke viktigheten av hørelære som læringsfelt, vil det i veiledningene til de påfølgende stykkene av og til komme påminnelser om at dette læringsfeltet må ikke tilsidesettes.

Det er viktig å finne en god balanse mellom utviklingen av gehøret og utviklingen av lese-evnen. Hvis en av disse ferdighetene er mye bedre utviklet enn den andre, så blir det vanskelig å motivere eleven til å jobbe med den mindre bra utviklete ferdigheten.

Fremgangsmåte på timen

Metodiske trinn:

1. Læreren forklarer sammenhengen mellom firkantene på arket og tangentene på pianoet.
2. Læreren gir noen eksempler ("Denne firkanten står rett under denne tangenten på arket og tilsvarer derfor denne tangenten på pianoet").

3. Læreren forklarer at firkantene kalles egentlig for noter og bruker deretter begrepet “noter” istedenfor “firkanter”.
4. Læreren spiller de første 3 tonene for eleven. Tonene er Gess, Ass og B. De skal spilles samtidig og det skal brukes fingrene 4 + 3 + 2 av bjørnehånden.
5. Eleven skal spille disse 3 tonene selv. Læreren passer på at det brukes rett fingersetting.
6. Læreren gjør oppmerksom på flyttingen av bjørnehånden, og at musehånden holder seg på samme sted gjennom hele stykket.
7. Nå skal eleven prøve å spille hele første delen. Først skritt for skritt og så uten å stoppe opp.

Mens eleven spiller, peker læreren med en blyant på de tilsvarende tonesymbolene på notearket.

8. Når eleven klarer å spille flytende fra toppen og frem til dobbelstreken, nevner læreren at denne delen skal spilles 3 ganger før det spilles resten av stykket.
9. Eleven leser og spiller gjennom hele stykket.
10. Læreren spiller lærerstemmen for eleven. Den inneholder stykkenes melodi.
11. Læreren spiller sammen med eleven gjennom hele stykket. Hver spiller sin egen stemme. Læreren peker samtidig med en blyant på de tilsvarende tonesymbolene i elevstemmen.
12. Læreren spiller sammen med eleven uten at han peker på de tilsvarende tonesymbolene i elevstemmen.
13. For lærere som liker å jobbe med metronom er det nå et godt tidspunkt til å la eleven spille sammen med metronomen i forskjellige hastigheter. Det anbefales å begynne på tempo $\frac{1}{4}$ = ca. 72 og øke etterhvert opp til $\frac{1}{4}$ = 132.
14. Eleven skal prøve å spille sammen med lydfilen som avspilles med -knappen.

Læreren bør ikke spille stykket mer enn to ganger for eleven, og heller ikke spille av demovideoen mer enn én eller to ganger, ellers vil eleven ofte ty til herming i stedet for å lese tonesymbolene fra arket. Det er essensielt at eleven kan lese og forstå det som står på notearket selvstendig. Læreren kan selvfølgelig være behjelpelig med å vise hvor eleven skal plassere hånden, eller påpeke hvilke toner som spilles samtidig. Det viktigste læringsmålet er at eleven forstår hva som står i notene og hvordan det skal iverksettes på klaviaturet.

For lærere med lite undervisningserfaring følger nå et eksempel på hvordan man kan ordlegge seg med enkle ord, når man skal presentere stykket til en elev:

”Øverst på notearket ser du noen pianotangenter! Nedenfor kan du se noen firkanter. Vi kan kalle dem for noter. Som på det forrige stykket er de svarte firkantene korte toner, og de hvite firkantene er lange toner. Uansett hva fargen er, står alle firkantene kun for svarte tangenter. For hvite tangenter ville det stått rundinger i notene, men det kommer litt senere.”

“Hvis vi nå ser litt mer nøye på arket, ser vi at hver firkant står rett under en av de svarte tangentene her oppe.” (læreren viser på notearket) “Denne firkanten for eksempel står rett under den svarte tangenten der.” (læreren viser på notearket) “Og akkurat denne tangenten må man finne og spille på pianoet hvis man vil spille denne noten.” (Læreren peker på tangenten på notearket og spiller deretter den tilsvarende tangenten på pianoet.) “Denne firkanten tilsvarer altså akkurat den tangenten på pianoet.” (Læreren peker på tonesymbolet som han nettopp har spilt og spiller deretter igjen den tilsvarende tangenten på pianoet.)

Om nødvendig kan læreren med flere eksempler tydeliggjøre sammenhengen mellom notesymbolene og klaviaturet. Men de fleste elevene vil lære best ved å prøve selv.

“Når man skal spille stykket, må man lese ovenfra og ned.” (læreren illustrerer) “Det betyr at notene som står på samme rad ved siden av hverandre spilles samtidig. F. eks. disse 3 notene her på øverst spilles samtidig.” Læreren peker på de første 3 notene av stykket.

“Jeg skal spille disse 3 notene en gang for deg.” Læreren setter de tilsvarende tangentene an og holder dem nede slik at eleven kan se hvilke tangenter det dreier seg om.

“Som du ser bruker jeg 2., 3. og 4. finger av bjørnehånden.” (Angående fingersetting se veiledningen til “Heia!”-stykket)

“Jeg bruker bjørnehånden fordi øverst på notearket ovenfor de tangentene som jeg nettopp spiller står det “bjørnehånd”.” (læreren viser)

“Prøv selv en gang. Legg bjørnehånden på trillingene, bruk de samme fingrene som meg, og trykk så ned de 3 trilling-tangentene samtidig.” (Om nødvendig hjelper læreren til med plasseringen av hånden)

“Prøv å holde tangentene nede og kjenn etter hvordan det føles.”

“Se på notearket. Det er disse tre firkantene du holder nede akkurat nå.” (Læreren viser på notearket)

Det skjer gjerne at det ikke kommer lyd av alle 3 tangentene når eleven prøver første gang. Det kan rettes etter eleven har skjønnt notasjonsprinsippet.

“Nå skal musehånden spille sine første 2 tangenter. Disse to tangentene spilles også samtidig fordi disse to notene står ved siden av hverandre.”

Eleven trykker ned tvilling-tangentene med 2. og 3. finger samtidig.

“Når vi nå går videre ser du at bjørnehånden hopper mellom trillingene og tvillingene, mens musehånden holder seg på samme sted gjennom hele stykket.” (læreren viser)

“Prøv en gang å spille fra hit til dit (Læreren peker på første delen av stykket), og husk at stykket spilles kun på de svarte tangentene fordi alle notene her er firkantede.”

Eleven prøver å spille den første delen.

Mens eleven spiller må læreren peke med en blyant på de tilsvarende tonesymbolene på notearket. Da er det enklere for eleven å følge med i notene mens han spiller.

Når eleven etter hvert mestrer denne delen kan læreren introdusere lærerstemmen og spille den sammen med eleven. Mens læreren og eleven spiller skal læreren samtidig peke på de tilsvarende tonesymbolene i elevstemmen.

Før man kan spille gjennom hele stykket må læreren nevne at den første delen skal spilles 3 ganger.